

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta

Erikoiskirjastojen päivä 3.2.05 Helsingissä

Merja Hyödynmaa, suunnittelija Tietokarttahanke

http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/neuvosto/tietokartta_hankesuunnittelu.htm

Kuvien lähtökohtana Vuokko Palosen esitys 9.12.04

Tietokartta

- ✦ OPM:n tukema yliopistokirjastojen hanke (2003-2005).
- ✦ Tarkoitus on, että kirjastot aloittavat käytännön työn 2005.
- ✦ Kirjastot etenevät omassa tahdissaan, omien mahdollisuuksiensa mukaan.
- ✦ Erikoiskirjastoja aineistoineen mukaan (2006?), kun välineet ja ohjeet valmiit.

Tietokarttahankkeen ”miehistö”

- ✦ Hankkeen ohjausryhmä:
Vuokko Palonen (pj.), Anneli Ahtola,
Esa-Pekka Keskitalo, Sara von
Ungern, Pentti Vattulainen, Raine
Wilén + asiantuntijat Ari Rouvari,
Irma Reijonen, Juha Hakala
- ✦ Kirjastojen yhdyshenkilöt (33/33)
- ✦ Kansalliskirjaston asiantuntijoita
- ✦ Suunnittelija

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

3

Mikä on tietokartta?

- ✦ kokoelmien ”yhteisluettelo”,
kokoelmien Linda
- ✦ yksikköinä kokoelmat, eivät
julkaisut
- ✦ kokoelmat valitaan, luetteloidaan ja
sisällönkuvaillaan
(vrt. Tieteen linkkitalo, ex. Virtuaalikirjasto)

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

4

Mitä hyötyä tietokartasta asiakkaalle?

TAVOITE: tieto tietyn aihealueen
parhaiden kokoelmien sijaintikirjastoista

- Ø Aineistojen löytyvyys helpottuu.
- Ø Aineiston saatavuus paranee, kun kokoelmien valtakunnallinen yhteiskäyttö voi lisääntyä.

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

5

Mitä hyötyä tietokartasta kirjastolle?

TAVOITE: kokonaiskuva kirjastojen
aineistotarjonnasta aihealueittain

- Ø Kirjastojen kokoelmien vahvuusalueet selville.
- Ø Yhteistyö kokoelmien kehittämisessä ja sijoittelussa.
- Ø Aineiston kattavuus paranee.

KOKOELMATIETÄMYKSEN SIIRTO

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

1.2.2005

6

Miten tietokartasta voi hakea tietoa?

- ✦ aiheenmukaisten sanahakujen avulla
- ✦ aiheenmukaisen selauksen kautta
(vrt. Tieteen linkkitalo)
- Ø edellytyksenä kokoelmien luokittelu yhteisesti sovittuihin aihealueisiin

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

7

Tietokartan aihealuejaottelu

Kokoelmien aihealuejaottelu

- ✦ muokatut YSA:n alanmukaiset ryhmät
Kokoelman kuvailutietoihin tallennetaan ryhmän nimi. Esim. *Viestintä. Tiedonvälitys.*
Joukkoviestintä (ryhmä 80)

Kokoelmien tarkempi sisällönkuvailu

- ✦ ASIASANOIN: YSA ja Allärs; erikoissanastot (Musa/Cilla...); kv. sanastot (MeSH, LCSH...)
- ✦ LUOKITUKSIN: Fennican UDK (kirja-aineistolle); kv. luokitukset (UDC, NLM, DDC...)

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

8

Tietokartta vastaa kysymyksiin

ESIMERKKEJÄ

- ✚ Missä kirjastoissa on *viestinnän* tutkimusta?
- ✚ Mille viestinnän alueille kokoelma painottuu?
- ✚ Miten kattava kokoelma on?
- ✚ Sisältääkö kokoelma seuraavia aiheita:
joukkoviestintä, organisaatioviestintä, puheviestintä...

Vastaaminen edellyttää, että kokoelmat on sisällönkuvailtu (kuvailutiedoissa aihealue, asiasanoja, luokituksia)

ESIM. Viestintä. Tiedonvälitys. Joukkoviestintä (ryhmä 80)

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

9

Kirjastojen tehtävät tietokartassa

1. Kirjaston kokoelmien kartoitus
2. Kirjaston kokoelmien kuvailu (myös sisällönkuvailu) tietokarttaan
3. Kirjaston kokoelmatunnusten ylläpito
4. Kokoelmien arviointi (myöhemmin)
5. Kohtien 1-4 resursointi (kirjastojen itse hankkima oma hankerahoitus ja oma työpanos)

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

10

KIRJASTON KOKOELMAT MUODOSTUVAT

- ☉ tieteenaloittain / aiheittain
- ☉ dokumenttityypin, dokumenttien muodon tai iän mukaan
- ☉ syntyhistorian mukaan tai lakien / sopimusten perusteella
- ☉ saatavuuden ja käytön mukaan

KIRJASTON KOKOELMIEN HIERARKIA

Kirjaston kaikki kokoelmat
 Yleiskokoelma
 Tiedekuntataso
 Oppiainetaso
 Hyllyluokka

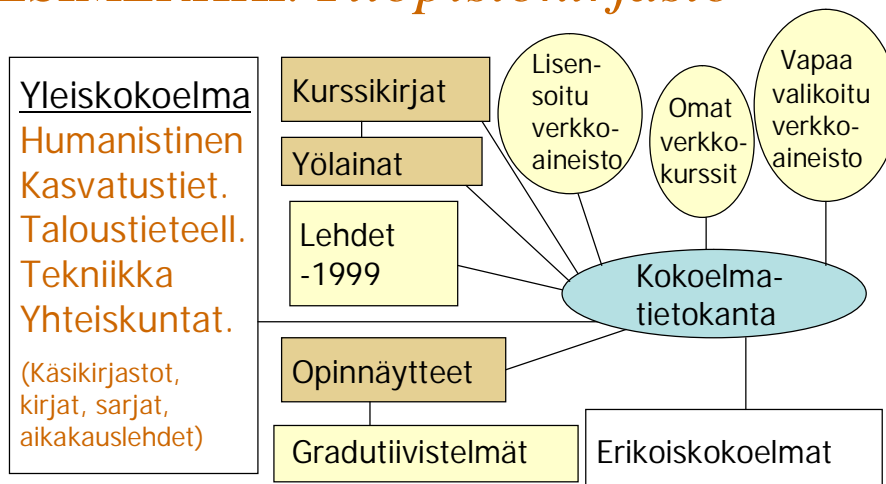
1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta

11

ESIMERKKI. *Yliopistokirjasto*

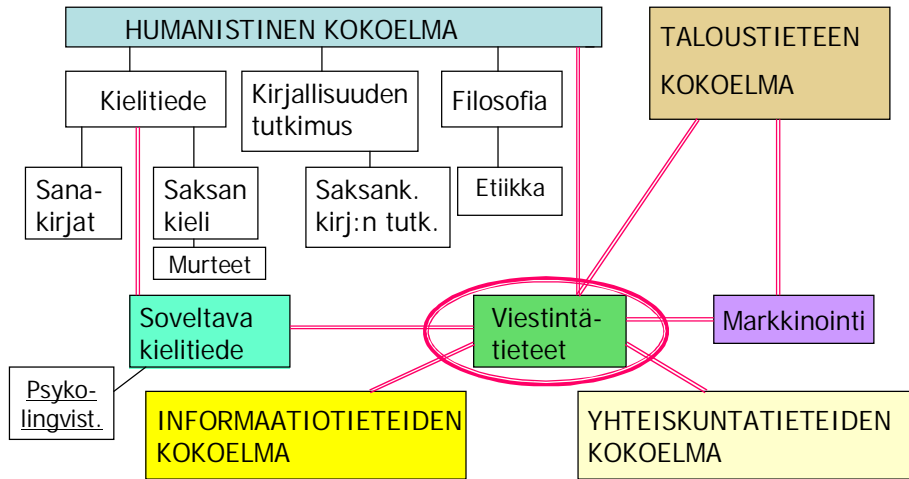
1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta

12

ESIMERKKI. Alanmukainen / virtuaalinen kokoelma

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta

13

Virtuaalinen, alanmukainen kokoelma

Tietokartassa ollaan kiinnostuneita alanmukaisista aineistoista, jotka saattavat olla kirjastossa virtuaalisia kokoelmia.

Esim. Viestintätieteiden kokoelma

Alanmukaiset virtuaaliset kokoelmat kootaan

- ∅ luokituksin – vaihtelevat kirjastoittain
- ∅ asiasanoin – miten laajat/suuret termit
- ∅ paikanmerkein – vaihtelevat kirjastoittain
- ∅ www-osoitteiden mukaan – pysyvyys?

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta

14

Kukin kirjasto

valitsee, mitkä kokoelmat kuvailee tietokarttaan

- Ø käytettävissä olevat (myös erikoisluvalla)
- Ø asiakkaille / kirjastolle itselleen /
valtakunnallisesti TÄRKEÄT

päättää, minkä tason kokoelmat kuvailee

- Ø taso, joka parhaiten palvelee asiakasta
- Ø voi kuvailla useita tasoja (+ linkittää ne toisiinsa)
Esim. Humanistinen kokoelma / Kielitieteen kokoelma

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

15

Kukin kirjasto jatkuu

valitsee kartoitettavat ryhmät muokatuista
YSA:n ryhmistä ja päättää kartoitusjärjestyksen

tekee määrälliset (koneelliset) kartoitukset
kokoelmistaan

kartoittaa kunkin ryhmän nimekkeiden ikä- ja
kielijakauman

VUOSIKATEGORIAT:	-1899	1900-1949	1950-1959
	1960-1969	1970-1979	1980-1989
	1995-1999	2000-2004	2005-

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

16

ESIMERKKI. Alanmukaisen kokoelman ikäjakauma

KIELITIEDE	KOKOELMAN IKÄ (nimekkeitä)			
	2000-	1990-luku	1980-luku	YHT.
Soveltava kielitiede	88	214	240	542
Saksan kieli	110	175	120	405
Sanakirjat	20	115	80	215
Pohjoismaiset kielet	140	243		383
YHTEENSÄ	358	747	440	1545

Kvantitatiivisia tietoja tarvitaan

- kirjaston painopistealueiden / vahvuusalueiden selvittämiseen,
- vertailuihin (muiden kirjastojen kokoelmiin tai aihepiiriin julkaisujen kokonaisuuteen).

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

17

Kokoelmien kuvailu

- Kokoelmien kuvailuformaatti
perustuu kv. *Dublin Core Collection Description* – sovellusprofiiliin
- Kokoelmatunnus, nimi, tiivistelmä ja aihealue (= kuvailun minimitiedot)
- Kirjasto tallentaa kokoelmien kuvailut tallennusalustalle

ENCompassin tai erikseen suunnitellulle www-lomakkeelle <http://altwww.lib.helsinki.fi/~doria/cdc.pl>

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

18

Kokoelmien kuvailu jatkuu

4. Kuvailujen säilytys- ja käyttöpaikka Doria-dokumenttiarkisto.
5. Kirsti-tietokannasta (ex. Kirjastot-tietokannasta) ehkä tietokartan pesämuna.
<http://www-db.helsinki.fi/kirjastot/>
6. Tietokartan käyttöliittymä Doriaan (Nelliin?).

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

19

Kokoelmatunnukset

Kokoelmatunnus identifioi kuvailtavan kokoelman. Esim. FI-H3_Osak., FI-Vaz_02

**Kokoelmatunnus ~
ISIL-tunnus (FI-H3, FI-Vaz), erotinmerkki (_),
paikallinen kokoelman tunnus (Osak., 02)**

ISIL-tunnus ~ maakoodi (FI), erotinmerkki (-), kansallinen kirjastotunnus (H3, Vaz)

Paikallinen kokoelman tunnus ~ peruslatinalaisia kirjaimia sekä numeroita [a..],[A..Z], [0..9]

Kirjasto antaa paikallisen kokoelman tunnuksen ja ylläpitää omia tunnuksiaan.

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

20

Kokoelmien arvioinnista

- ✦ Mieluummin kuvailevaa kuin normatiivista.
- ✦ Pitää tuntea kokoelmat, asiakkaat ja kirjaston tarkoitus.
- ✦ Henkilökohtainen arvio yhdistettynä empiirisiin menetelmiin
kokoelman fyysinen tarkastelu, hyllyjen tutkiminen, kokoelman käyttö (lainaus, kaukolainaus, lukusalikäyttö), kokoelman vuotuinen kasvu jne.

(Ks. Wilen, Raine <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/neuvosto/tietokartta2004-08-31.htm>)

- ⊘ Arviointimenetelmät päättämättä.

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

21

Resurssien tarve

- ✦ Yliopistokirjastoissa pilottitutkimuksia kesällä 2004.
 - ⊘ aiheina filosofia, markkinointi, informaatiotutkimus ja eläintiede
 - ⊘ kartoitettiin ikä- ja kielijakauma
 - ⊘ 1-4 aiheen kartoitus /
muutama tunti - työviikko

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

22

Resurssien tarve jatkuu

- ✦ Erityisesti hakujen suunnittelu vei aikaa.
- ✦ Kirjastoissa käytössä erilaiset sisällönkuvailumenetelmät, myös samassa kirjastossa eri ajanjaksoina.
- ✦ Tietyn aiheen nimekkeiden kartoitukseen tarvitaan erilaisia hakusanoja, luokannumeroita ja hakutapoja, myös samassa kirjastossa.

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

23

Tulevaisuudessa

Jos jokaiselle julkaisulle annettaisiin
VIRTUAALINEN HYLLYLUOKKA
(~ YSA:n muokattua ryhmää vastaava numerokoodi)
jo kirjastotietokantaan kuvailtaessa, niin

- ∅ määrälliset kartoitukset olisi helppo toteuttaa (hakuelementtinä numerokoodi) ja
- ∅ tiedot olisivat vertailukelpoisia eri kirjastojen kesken.

1.2.2005

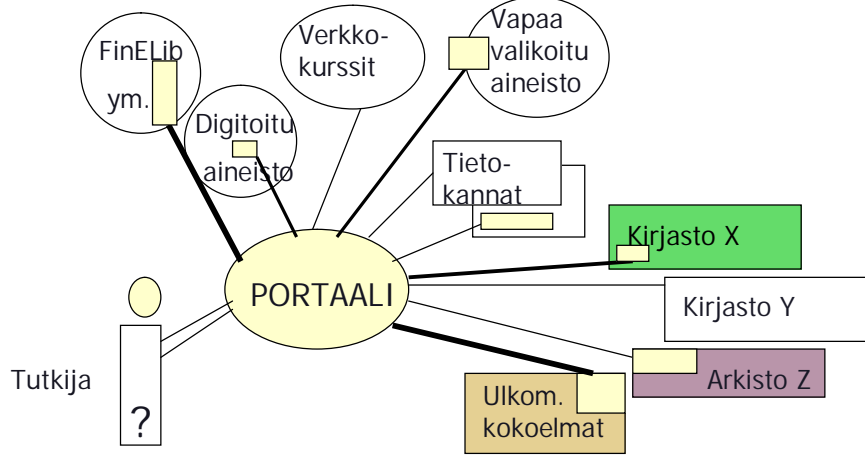
Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

24

ESIMERKKI.

Tiedonhaun tulos – asiakkaan kokoelma

1.2.2005

Yliopistokirjastojen kokoelmien
tietokartta

25